

Покажчик підготували: Каганова І.Я., Половнікова С.О. (історичний музей),
Студьонова Л. В.

Відповідальний за випуск: Грищенко П. В.

Комп'ютерний набір: Клещова Н. В., Рожкова Н. С.

Тираж 100 примірників

Передмова

Кожне століття має свої особливі прикмети. Не обминули вони і вік дев'ятнадцятий. Нині ми повертаємося до подій, що відбувалися 175 років тому. Це два повстання – на Сенатській площі у Петербурзі 14 грудня 1825 року та Чернігівського піхотного полку на Україні, що почалося 29 грудня 1825 і тривало до 3 січня 1826 року. Обидва закінчилися поразкою, але за своїм значенням дорівнювали перемозі.

Вони визріли на місцевому ґрунті, та корінням уходили у європейські і, навіть, світові процеси. Лідери декабристського руху це добре усвідомлювали. Так під час слідства Павло Пестель – голова Південного товариства, зазначав, що XIX століття ознаменувалося революційними вибухами. “От одного кінця Європи до другого видно вездє одно и то же”, – писав він, – “от Португалії до Росії, не исключая не единого государства, даже Англии и Турции, сих двух противоположностей. То же самое зрелище представляет и вся Америка. Дух преобразования заставляет, так сказать, вездє умы клокотать”.

Яку мету мали декабристи, розповідають програмні документи таємних товариств – “Руська Правда” П. Пестеля, “Конституція” М. Муравйова та “Маніфест до російського народу”. У кожному з них головною була ідея про знищення кріпосництва. Мова йшла також про інші права і свободи, а найбільш радикальні пропонували встановити республіканське правління.

Численні жертви, як наслідок поразки обох повстань, ще більше привернули увагу до подвигу декабристів, серед яких були й ті, чиє життя тією чи іншою мірою пов'язане з нашим краєм. Народилися на Чернігівській землі один із засновників Товариства об'єднаних слов'ян Іван Горбачевський та його однодумці Микола Мозгалевський та Петро Зарецький. І хоча всі були представниками дворянства, але мали антикріпосницькі погляди. Не випадково девізом Товариства об'єднаних слов'ян був заклик: “Не бажай мати раба, коли сам рабом бути не хочеш”.

До рішучих дій готувалися як члени Південного товариства на Україні, на той час (1825 рік) вже об'єднані із “Слов'янами”, так і Північного у Петербурзі. Останнім і випало на долю підняти прапор боротьби. Серед повстанців на Сенатській площі були наші земляки Олександр Якубович та Дем'ян Іскрицький. На Якубовича керівництво таємного товариства поклало особливу надію, адже напередодні повстання він визвався на чолі гвардійців захопити Зимовий палац і заарештувати царя. Олександр Іванович прибув на Сентську площу, але свій намір не виконав. На допиті тримався мужньо, до Миколи I звернувся з листом, в якому пропонував обрати для показової страти тільки його одного, але смерть цей хоробрий офіцер зустрів у сибірському засланні.

Повстання в Петербурзі було розгромлено. Його жертвами стали не тільки військові, а й простий люд, який намагався підтримати повстанців. Серед 1271 загиблого є і особливо помітна постать – генерал-губернатор Петербургу, герой Вітчизняної війни 1812 р. Михайло Андрійович Милорадович, який загинув від кулі П. Каховського на Сенатській площі. Його

батько Андрій Степанович Милорадович очолював Чернігівське намісництво у 1782-1796 рр.

Наприкінці 1825 року спалахнуло на Україні повстання Чернігівського піхотного полку. Його назву часто пояснюють тим, що він був укомплектованим вихідцями з Чернігівської губернії у період Вітчизняної війни 1812 року, але історія полку більш давня. Чернігівський полк був сформований Петром I у 1700 році і належав до перших регулярних полків російської армії. Дати ж цю назву Петро I міг на відзнаку чернігівців в Азовському поході 1696 року. Службу в ньому у 1825 році несли вихідці з різних губерній, можливо, і з Чернігівської, але встановити походження осіб рядового складу досить важко.

Після придушення повстань у Петербурзі та на Україні всюди почалися арешти. У січні 1826 року на Чернігівщині були заарештовані полковник у відставці О. Ф. Брігген та брат його дружини полковник О.М. Миклашевський, які належали до декабристських кіл. Суд, який вершив Микола I був дуже швидкий і жорстокий: п'ятеро страчено, інші відправлені на каторгу в Сибір або під кулі горців на Кавказ. Дочекатися царського маніфесту 1856 року з дозволом повернутися до центральної Росії пощастило небагатьом.

До своєї дочки Олени приїхали на Чернігівщину після 30-річного сибірського заслання Марія Миколаївна та Сергій Григорович Волконські. Тут, у с. Вороньках (нині Бобровицького р-ну) пройшли останні роки їхнього життя. У 1873 р. у цьому ж селі завершив свій земний шлях і близький друг цієї родини декабрист Олександр Поджіо. Недовгим було життя після амністії і Олександра Бріггена, який виїхав до Петербургу, пробувавши декілька місяців на Чернігівщині.

У різні часи і за різних обставин побували у нашому краї декабристи Федір Глінка, Кіндрат Рилєєв, Андрій Розен, Сергій Трубецької, діяч польського Патріотичного товариства Петро Мошинський та інші.

Своєрідним літописцем декабристського руху стала академік Міліца Василівна Нечкіна (1901-1985 рр.). Випускниця Ніжинського педагогічного інституту, уродженка стародавнього Ніжина, вона з молодих років і до кінця життя працювала над архівними матеріалами, виявляючи нові подробиці про повстання декабристів. Її наукові праці дістали найвищу оцінку фахівців.

Рекомендаційний біобібліографічний покажчик “Декабристи і Чернігівщина” має на меті зібрати та систематизувати літературу по історії декабристського руху, в якій відтворені зв'язки з нашим краєм.

Посібник складається з 8 розділів, де представлені книги, журнальні та газетні статті, надруковані у XIX – XX ст. ст., з відомостями про життя і діяльність декабристів на Чернігівщині та повстання Чернігівського піхотного полку в Україні. Його доповнюють 20 статей біографічного характеру та довідка про історію та повстання Чернігівського піхотного полку. До кожної статті додається список літератури, що знаходиться у фондах ОУНБ ім. В. Короленка, бібліотеці Чернігівського історичного музею ім. В. Тарновського та інших бібліотеках країн СНД. В разі необхідності бібліографічний опис доповнюється короткими анотаціями.

Посібник має допоміжні покажчики: алфавітний покажчик авторів і назв книг та статей та іменний. Не претендуючи на повноту висвітлення теми, окремим розділом представлені покажчики літератури з історії декабристського руху, випущені у 60 – 90-х роках.

Бібліографічний рекомендаційний покажчик “Декабристи і Чернігівщина” стане у нагоді історикам, краєзнавцям, музейним та бібліотечним працівникам, студентам та викладачам.

Добір матеріалу закінчено 1 грудня 2000 р. Його опис здійснено у відповідності з ГОСТом 7.1.84 “Библиографическое описание документа”.

ЗАГАЛЬНІ ПРАЦІ

1. **ДЕКАБРИСТИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ** // Чернігівщина: Енцикл. довідн. — К., 1990. — С. 215 – 217.
2. **ВОСПОМИНАНИЯ И ПИСЬМА М. М. МУРАВЬЁВА – АПОСТОЛА** // Мемуары декабристов: Южное об-во. — М., 1982. — С. 163 – 218. С. 191 – 196: Повстання Чернігівського полку.
3. **ВОССТАНИЕ ДЕКАБРИСТОВ: Документы** /Под ред. М. В. Нечкиной. — М., Наука, Т. 12. — 1969. — 474 с. Т. 16. — 1986. — 398 с. Т. 18. — 1984. — 368 с.
Слідчі справи декабристів, життя яких пов'язане з Чернігівщиною.
4. **ГАЙДАЙ Г.** Прилуччина і декабристи. // Правда Прилуччини. — 1976. — 14 січ.
5. **ДЕКАБРИСТЫ: Биограф. справочник** /Изд. подгот. С. В. Мироненко; под ред. М. В. Нечкиной. — М.: Наука, 1987. — 447 с.
6. **ДЕКАБРИСТЫ.** 86 портретов, вид Петровского Завода и 2 бытовых рисунка того времени. — М.: Изд. М. Зензинова, 1906.
7. **ДЮМИН В. М.** “В селе Каменке... у Давыдовых”: (За рукописом 20-х рр. ХІХ ст.) // Арх. України. — 1992. — № 5–6. — С. 90 – 92.
Док. Держ. арх. Черніг. обл., які стосуються пам'ятних місць декабристів на Україні.
8. **ЗАКАЛЮК К.** Передано в Эрмитаж: (Эврика!) //Комс. знамя. — 1981. — 23 мая.
Повідомлення про знайдений у Ровенській області — нагородний знак. За визначенням Ленінград. Ермітажу медаль відчеканена в 1819 – 1822 рр. одним з відділень Південного Товариства декабристів у Чернігові.
9. **ЙОСИФОВА Б.** Декабристы/ Пер. с болг. А. М. Коренькова; Послесл., ред. и примеч. д-ра ист. наук, проф. В. А. Федорова. — М.: Прогресс, 1989. — 576 с. : ил.
В кн. розповідається і про декабристів, життя яких пов'язане з Чернігівщиною.
10. **КАЛУГІН Ю. І.** Декабристи на Україні /Пер. з рос. В. Кузьменко. — К.: Молодь, 1971. — 374 с.: 8 л. іл. — (Життя славетних. Сер. біограф. творів. Вип. 15).
11. **ЛИСЕНКО М. М.** До питання про Малоросійське товариство (1821 – 1825 рр.) //Укр. істор. журн. —1967. — №4. — С. 66 – 75.
Декабристи на Україні і на Чернігівщині.
12. **МИХАЙЛОВА М. С.** Свод данных о декабристах (1826 - 1856). — Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1989. — 64 с.
13. **НЕЧКИНА М. В.** Декабристы. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Наука, 1984. — 183 с.: ил.
14. **ПОЛОВНИКОВА С.** Подвиг, вкарбований у вічність: До 160-річчя повстання декабристів //Десн. правда. — 1985. — 25 груд.

15. **ПОПУДРЕНКО М.** Декабристи і наш край // Десн. правда. — 1975. — 26 груд.
16. **САВИЧЕВ Н. П.** Первые благовестители свободы: [О деятельности декабристов на Украине]. — К.: Политиздат Украины, 1990. — 245 с.: ил.
17. **ФЕДОРОВ В. А.** "Своей судьбой гордимся мы...": Следствие и суд над декабристами. — М.: Мысль, 1988. — 298 с.: ил.
В книзі висвітлено слідство та суд над С. Г. Волконським, О. В. Поджіо, М. О. Мозгалевським, ін. декабристами, життя яких пов'язане з Чернігівщиною.
18. **ХРОПАЧОВ Д.** Декабристи та їх рух на Чернігівщині // Життя Полісся. — 1991. — 22 січ.

Повстання Чернігівського полку

Чернігівський піхотний полк

Був сформований у Москві 25.06.1700 р. у складі 10 рот під назвою піхотного фон – Шведена. 10.03.1708 р. одержав назву Чернігівського. За участь у Вітчизняній війні 1812 р. був нагороджений Георгіївським полковим прапором.

Повстання Чернігівського полку розпочалося 29 грудня 1825 року у с. Триліси на Київщині, де стояла 5 рота. До неї приєдналися ще дві роти цього ж полку і на чолі з підполковником С. І. Муравйовим – Апостолом вранці 30 грудня вони вступили до Василькова, де знаходилась більшість солдат полку. Перед повстанцями, які зібралися на площі, був прочитаний революційний політичний катехізис. Офіцери повсталого полку сподівалися на підтримку інших військових частин, але цього не сталося. Біля с. Ковалівки (Київщина) 3 січня 1826 року чернігівці були розбиті урядовими військами. С. Муравйов – Апостол та М. Бестужев – Рюмін були заарештовані на полі бою із зброєю в руках. Всього було заарештовано 869 солдатів і 5 офіцерів. Після суду частина солдатів-чернігівців була покарана шпіцрутенами (деякі до смерті), інших позбавили нагород (376 чоловік) і відправлено на Кавказ для участі у воєнних діях. Керівників повстання С. Муравйова – Апостола та М. Бестужева – Рюміна було страчено.

ЛІТЕРАТУРА:

19. **АНДРЕЕВА Т. В.** Русское общество и 14 декабря 1825 года // Отечество. история. — 1993. — № 2. — С. 153 – 164.
20. **БУЗИНА О.** Нечаянно забытый юбилей: 170 лет назад началось восстание декабристов в Украине // Киев ведом. — 1996. — 10 янв. — С. 10.
21. **ВОССТАНИЕ 14 ДЕКАБРЯ 1825 Г.** Восстание Черниговского полка // Декабристы в воспоминаниях современников. — М., 1988. — С. 200 – 285.
22. **ГОРДИН Я. А.** Мятеж реформаторов, 14 декабря 1825 года. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — Л.: Лениздат, 1989. — 395 с.: ил. — (Истор. б-ка «Хроника трех столетий»).

23. **ДОБРОВОЛЬСКИЙ Л. П.** Повстання Чернігівського полку. //Наук. зб. н.-д. кафедри історії укр. культури. Ч. 4. Повстання декабристів на Україні. — Харків, 1926. — С. 43 – 168.
24. **ДОБРОВОЛЬСКИЙ Л.** Главные участники восстания Черниговского полка //Из эпохи борьбы с царизмом. — К., 1926. — №5. — С. 67 – 84.
25. **ИЗ ВОСПОМИНАНИЙ АДЪЮТАНТА М. А.** Милорадовича А. П. Башуцкого //Декабристы в воспоминаниях современников.— М., 1988. — С. 260 – 267.
26. **КИЯНСКАЯ О. И.** К истории восстания Черниговского пехотного полка //Отечеств. ист. — 1995. — №6. — С. 21 – 33.
27. **ЛИСЕНКО М. М.** Повстання декабристів на Україні. — К.: Держполітвидав УРСР, 1952. — 79 с.
28. **МІЯКОВСЬКИЙ В.** Повстання Чернігівського полку: огляд друкованих джерел і значення відкритих матеріалів //Джерела до новітньої історії України. — Нью – Йорк, 1984. Т.1. — С. 37 – 56.
29. **МІЯКОВСЬКИЙ В.** У 125 роковини повстання декабристів //Джерела до новітньої історії України. — Нью – Йорк, 1984. Т.1. — С. 69 – 79.
30. **НЕЧКИНА М. В.** День 14 декабря 1825 г. – 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Мысль, 1975. — 398 с.
31. **НЕЧКИНА М. В.** Столетие восстания декабристов в юбилейной литературе (1825 – 1925) //Нечкина М. В. О нас в истории страницы напишут...: Из истории декабристов. — Иркутск, 1982. — С. 38 – 64.
32. **ОКСМАН Ю. Г.** Восстание Черниговского полка: [Обзор источников, публикаций и исследований] //Восстание декабристов. Материалы. Т. 6. — М. – Л., 1929. — С. IX – LXVII.
33. **РУЛИКОВСКИЙ И.** Восстание Черниговского полка: (Из воспоминаний) //Декабристы в воспоминаниях современников. — М., 1988. — С. 271 – 283.
34. **СЕРГІЄНКО Г. Я.** Важлива віха в історії визвольного руху в Росії //Арх. України. – 1975. — №5. — С. 34 – 49.
До 150—річчя повстання декабристів.
35. **ФЕДОРОВ В. А.** Глава VII. «В 1825 году Россия впервые видела революционное движение против царизма...» //Федоров В. А. Декабристы и их время. — М., 1992. — С. 181 – 217.

Декабристи – уродженці Чернігівщини

Горбачевський Іван Іванович (1800 – 1869)

Один із засновників і керівників Товариства об'єднаних слов'ян. Засуджений за I розрядом на довічну каторгу в Сибіру, згодом визначено термін – 20 років.

Підпоручик 8-ої артилерійської бригади.

Точне місце народження І. Горбачевського не встановлено. Про своє походження декабрист згадував у листі до Є. Оболенського від 22.03.1862 р.: “Мать моя – из фамилии Конисских и была когда-то помещицей, была истая малороссиянка...” За архівними джерелами кільком поколінням Кониських

належало с. Переходівка Ніжинського повіту. Можливо, у маєтку матері і народився Іван Горбачевський. Дитячі і юнацькі роки провів він у Вітебську, де працював його батько – дрібний чиновник, але дуже цікава особистість. Після закінчення гімназії Горбачевський вступив до Дворянського полку у Петербурзі. 1820 року одержав

призначення у 8-му артилерійську бригаду, розташовану у Полтавській губернії. Того ж року, побував у рідному селі і дав волю селянам–кріпакам, які належали йому за заповітом матері.

Після завершення терміну покарання залишився у Сибіру. Помер у Петровському Заводі, де зберіглися його могила і будинок.

Іван Іванович Горбачевський був відомий як мемуарист.

ЛІТЕРАТУРА:

Декабристи – уродженці Чернігівщини

36. **ГОРБАЧЕВСКИЙ И. И.** Записки и письма декабриста И. И. Горбачевского /под ред. Б. Е. Сыроечковского/ 2-е изд., доп. и испр. — М.: Современные проблемы, 1925. — 399 с.: портр. — (Б-ка декабристов).
37. **ГОРБАЧЕВСКИЙ И. И.** Записки, письма / Изд. подгот. Б. Е. Сыроечковский, Л. А. Сокольский, И. В. Порох. — М.: АН СССР, 1963. — 354 с.: ил. — (АН СССР. Лит. памятники).
38. **ГОРБАЧЕВСКИЙ ИВАН ИВАНОВИЧ** (22.9.1800 – 9.1.1869) //Декабристы: Биогр. справочник. — М., 1988. — С. 55. Подпоручик 8 арт. бригады. Народ. в с. Переходівка Ніжинського р-ну.
39. **ГОРБАЧЕВСКИЙ ИВАН** //Энциклопедия украиноведения: Перевидання в Україні. — К., 1994. Т. 2. — С. 410 – 411.
40. **АФАНАСЬЕВ А. В.** ... И помни обо мне: Повесть об Иване Сухинове. — М.: Политиздат, 1985. — 315 с., ил. — (Пламенные революционеры). С. 3 –11, 202; I. Горбачевський.
41. **ВОССТАНИЕ ДЕКАБРИСТОВ:** Док. Т. XVI. Журн. и докладные записки следственного комитета /Под ред. акад. М. В. Нечкиной. — М.: Наука, 1986. — 398 с. С. 63, 89, 92, 101, 108, 109, 140, 142, 145, 147, 172, 175, 196, 197, 200, 206, 209, 244, 267, 269, 337, 341, 343, 344, 353 – 355, 365, 366, 374, 375, 377, 379; I. I. Горбачевський.
42. **ВОССТАНИЕ ЧЕРНИГОВСКОГО ПОЛКА** в показаниях участников //Красный архив, М – Л., 1925, — №6. — С. 2 – 67.

43. **ГОРБАЧЕВСКИЙ ИВАН ИВАНОВИЧ** (4.10.1800 – 21.1.1869). //Русские писатели. 1800 – 1917: Биограф. словарь. — М., 1989.Т. 1. — С. 632 – 633.
44. **ДЕКАБРИСТЫ И ИХ ВРЕМЯ.** Т. 2. — М., 1932. — 442 с.
С. 139, 157, 317, 358, 360: I. I. Горбачевський.
45. **ДЕКАБРИСТЫ РАССКАЗЫВАЮТ...** — М.: Мол. гвардия. — 1975. — 334 с. — (Тебе в дорогу, романтик).
С. 146 – 154, 162 – 164, 195 – 196, 199 – 201, 207 – 208, 211 – 215, 250 – 251, 269 – 270, 303, 309 – 310: Спогади і листи декабриста I. Горбачевського.
46. **ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Л.** Декабрист Горбачевський як мемуарист //Декабристи на Україні. — К., 1930. — Т. 2. — С. 77 – 108.
47. **ИВАН ИВАНОВИЧ ГОРБАЧЕВСКИЙ:** Декабристы в Петровском Заводе: Буклет /Сост. О. С. Болотова. — Чита, 1985.
48. **ЛИСЕНКО М. М.** Горбачевський I. I. — К., 1969. — (б. с.).
49. **МОДЗАЛЕВСКИЙ В. Л.** Малороссийкий родословник. — К., 1910. — Т. II. — 740 с.
С. 148 – 420: Родовід Кониських.
50. **ОБРУЧЕВ В.** Из пережитого //Вестн. Европы. —1907. — № 5. — С. 122 – 155; № 6. — С. 565 – 595.
Спогади про I. I. Горбачевського.
51. **ОСИПОВ Ю.** День и целая жизнь. //Огонек. — 1986. — № 2. — С. 16 – 18.
Про перебування I. I. Горбачевського у Петровському Заводі.
Є його портрети та фото будинку, де жив I. Горбачевський.
52. **ПАВЛОВА В. П.** Из архива С. П. Трубецкого: Письма И. И. Горбачевского //Сибирь и декабристы. — Иркутск, 1985.— Вып. 4. — С. 195 –203.
С. 197 – 203: Три листи I. I. Горбачевського.
53. **ПЕРШИН П. И.** (Караксарский). Воспоминания о декабристах. П. Иван Иванович Горбачевский //Декабристы в воспоминаниях современников. — М., 1988. — С. 376 – 377.
54. **ПИСЬМА ПОЛИТИЧЕСКИХ ССЫЛЬНЫХ** в Восточной Сибири (конец XVIII – начало XX в.): Сб./Сост. В. Г. Артемьев и др.; Отв ред. С.Ф. Коваль. — Иркутск: Вост. Сиб. кн. изд – во, 1978. — 360 с. : ил.
Публ. листи I. I. Горбачевського.
55. **ПОЛОВНИКОВА С.** Останній декабрист Сибіру: До 200–річчя з дня народження I. Горбачевського. // Десн. правда. — 2000. — 5 жовт.
56. **РАССАДИН С.** Никогда никого не забуду: Повесть об Иване Горбачевском. — М.: Политиздат, 1987. — 351 с., ил. — (Пламенные революционеры).
57. **ШАТТРОВА Г. П.** Декабрист И. И. Горбачевский: (Спецкурс лекций). — Красноярск, 1973. — 198 с. — (Краснояр. пед. ин-т).
58. **ШОХОДЬКО В.** та **ШЕВЧЕНКО В.** Декабрист I. I. Горбачевський //Під прапором Леніна. — 1970. — 11 лют.
59. **ЭЙДЕЛЬМАН Н.** Улица Горбачевского. //Комс. правда. — 1975. —20 дек.

Зарецький Петро Оникійович
(1800 – після 1854)

Поручик Пензенського піхотного полку, був притягнутий до відповідальності за участь у діяльності Товариства об'єднаних слов'ян і місяць перебував в ув'язненні. Потім продовжував службу у 3-ій піхотній дивізії, де знаходився під суворим наглядом.

Походив із дворян Сосницького повіту (можливо, з м. Коропа) Чернігівської губернії. Ні маєтку, ні кріпосних селян не мав. На військовій службі з 1815 року; у 1854 р. – генерал-майор, командувач резервної бригади 21 піхотної дивізії.

ЛІТЕРАТУРА:

60. **ЗАРЕЦКИЙ ПЕТР АНИКЕЕВИЧ** //Декабристы: Биогр. справочник. — М., 1988. — С. 71.
61. **НЕЧКИНА М. В.** Общество соединенных славян. — Центрархив, 1927. — С. 216: Участь П. О. Зарецького в діяльності Товариства об'єднаних слов'ян.

Іскрицький Дем'ян Олександрович
(1803 - 1831)

Член Союзу благоденства та Північного товариства. 14.XII.1825 р. був присутній на Сенатській площі, але участі у повстанні не брав. За вироком від 15.VII.1826 р. ще 6 місяців знаходився у фортеці., а потім був переведений до Оренбурзького гарнізону.

Народився в с. Душатин Суразького повіту Чернігівської губернії (нині Брянська обл.) в сім'ї обер-секретаря Сенату Олександра Михайловича Іскрицького. Після закінчення пансіонів у Петербурзі перебував на військовій службі. Напередодні повстання – підпоручик Гв. генерального штабу. Помер на Кавказі у чині штабс-капітана (42-й егерський полк).

ЛІТЕРАТУРА:

62. **ІСКРИЦКИЙ ДЕМИАН (ДЕМЬЯН) АЛЕКСАНДРОВИЧ** (23.9.1803 – 27.9.1831) //Декабристы: Биогр. справочник, 1988. — С. 74.
63. **ІСКРИЦКИЙ Е. А.** Декабрист Демьян Искрицкий. Письма с Кавказа //Сибирь и декабристы. — Иркутск, 1985. — Вып. 4. — С. 226 – 245.
64. **МОДЗАЛЕВСКИЙ В. Л.** Малороссийский родословник. — К., 1910. — Т. II. — 740 с.
С. 245: Біографічні дані з родоводу Іскрицьких.

**Миклашевський Олександр Михайлович
(1798 -1831)**

Підполковник 22 егерського полку. Член таємного товариства офіцерів Ізмайловського полку (1821 р.) і, можливо, Північного товариства. Після піврічного перебування у Петропавловській фортеці, переведений до 42 егерського полку, який діяв на Кавказі.

Походив із дворян Чернігівської губернії. Батько – сенатор Михайло Павлович Миклашевський, мати – Анастасія Яківна Бакуринська. Дитинство провів у с. Понурівка Стародубського повіту Чернігівської губернії (нині Сумської обл.). Заарештований у січні 1826 р. у с. Березівка Стародубського повіту разом із зятем – полковником у відставці О. Ф. Бріггенном і під конвоєм доставлений у Чернігів, а звідти – у Петербург.

Загинув у Дагестані під час військової операції, будучи командиром 42 егерського полку.

ЛІТЕРАТУРА:

65. **МИКЛАШЕВСКИЙ 1-Й АЛЕКСАНДР МИХАЙЛОВИЧ** (1798 или 1799 – 1.12.1831) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., — 1988. — С. 112.
66. **ВОССТАНИЕ ДЕКАБРИСТОВ:** Док. Т. 18. Дела Верховного уголовного суда и следственной комиссии /Под. ред. акад. М. В. Нечкиной. — М.: Наука, 1984. —368 с.
С. 229 – 234: Справа О. М. Миклашевського.
67. **МАРЛИНСКИЙ А.** Русские повести и рассказы. Ч. VI. — М., 1834.
С. 173 – 174, 266 – 268: О. Миклашевський у військових операціях на Кавказі.
68. **МОДЗАЛЕВСКИЙ В. Л.** Малороссийский родословник. — К., 1912. — Т. III. — 512 с.
С. 497: Біографічні відомості про О.Миклашевського.

**Мозгалевський Микола Йосипович
(1801 - 1844)**

Член Товариства об'єднаних слов'ян. Засуджений по VIII розряду на довічне поселення в Сибіру, згодом скорочене до 20 років.

Народився у м. Ніжині в сім'ї засідателя Ніжинського повітового суду колезького асесора Йосипа Федоровича Мозгалевського, який помер до 1826 року. Мати – Вікторія Карлівна де-Розет, крім Миколи, виховала ще восьмеро дітей. Освіту Микола Мозгалевський здобував спочатку вдома, потім у різних пансіонах та у Ніжинському народному училищі. У 1814 році закінчив 1-й Кадетський корпус і одержав призначення у Саратовський піхотний полк. Микола Йосипович був заарештований 13 лютого 1826 року у чині підпоручика.

Під час перебування в Сибіру одружився з козачкою Євдокією Агеевою і мав 4-х синів і 4-х дочок. Помер у Мінусінську.

ЛІТЕРАТУРА:

69. **МОЗГАЛЕВСКИЙ НИКОЛАЙ ОСИПОВИЧ** (май 1801 – 14.6.1844) //Декабристы: Биограф. справочник. —М., 1988. — С. 114.
70. **ВОССТАНИЕ ДЕКАБРИСТОВ:** Док. Т. XVI. Журн. и докладные записки следственного комитета /Под ред. акад. М. В. Нечкиной. — М.: Наука, 1986. — 398 с.
С. 84, 86, 119, 141, 142, 145, 149, 155, 189, 197, 263, 277, 347, 354, 355, 372, 374, 376: М. О. Мозгалеvський.
71. **КУЗЬМЕНКО Л.** Нащадки декабриста в Ніжині //Десн. правда. — 1991. — 24 лип.
Перебування родичів М. О. Мозгалеvського в місті.
72. **ПАВЛОВ Ю.** Связной восставшего полка // Енисей. —1985. — № 5.— С. 67 – 72.
Сибірське заслання Мозгалеvського 1826 – 1851 рр.
73. **ЧИВИЛИХИН В.** Память: Путешествия в прошлое // Наш современник. — 1978. — № 2. — С. 62 – 103.
Автор досліджує долю Миколи Мозгалеvського, декабриста, уродженця Ніжина (1801) та його сім'ї.
74. **ШЕВЧЕНКО В.** Декабрист М. О. Мозгалеvський // Під прапором Леніна. — 1970. — 17 берез.

Якубович Олександр Іванович (1796 або 1797 - 1845)

Учасник подій на Сенатській площі в Петербурзі 14.XII.1825 р., хоча членом таємних товариств не був. Засуджений за I розрядом на довічну каторгу в Сибіру, згодом скорочену до 20 років. Капітан Нижньогородського полку.

Народився у с. Липовому (нині Талалаївського р-ну Чернігівської обл.) Освіту одержав вдома та у Московському університетському пансіоні. На військовій службі з 1813 року. За участь у дуелі О. Якубовича було переведено на Кавказ, де в бою він отримав тяжке поранення в голову.

Під час перебування в Сибіру терпів нестатки і допомогу одержував тільки від товаришів – декабристів, хоча його батько був власником 1200 душ кріпаків у Чернігівській і Полтавській губерніях.

Помер у м. Єнісейську.

ЛІТЕРАТУРА:

75. **ЯКУБОВИЧ АЛЕКСАНДР ИВАНОВИЧ** (1796 – 3.9.1845) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 209.
76. **КАРАТЫГИН П. А.** Из "Записок" //Декабристы в воспоминаниях современников. — М., 1988. — С. 200 – 204.
Спогади про О. І. Якубовича.
77. **КЛИБАНОВ А. И.** Александр Иванович Якубович: Действительность и легенда // Истор. зап. — 1981. — Т. 106. — С. 205 – 270.
78. **КОВАЛЕЦЬ Я.** Один з шістнадцяти: (До 150-річчя повстання декабристів) // Десн. правда. — 1975. — 20 груд.
79. **КОВАЛЕЦЬ Я.** Тарасове благословення: До 160-річчя повстання декабристів // Комс. гарт. — 1985. — 10 груд.
80. **ЛИПОВЕ** //Чернігівщина : Енциклопед. довідн.-К.,1990.-С.403-404.
81. **ЧАГИН Г. В.** Декабристы в Москве: Худож. докум. очерк. — М.: Дет. лит., 1987. — 173 с.: ил.
Між с. 48 – 49: Портр. О. І. Якубовича. Акварель М.Бестужева, 1831 р.

Зв'язки декабристів з Чернігівщиною

82. **СПИРИДОНОВ Ф.** Шляхи пам'ятають декабристів : З блокнота краєзнавця //Комс. гарт.-1984.- 7січ.
Перебування декабристів С.І.Муравйова- Апостола, Ф.М. Глінки та ін. в Чернігові.
83. **ФЕДОРЕНКО П.** Декабристи на Чернігівщині після амністії / Підгот. до друку і передм. О.Коваленка та В.Ткаченка //Сіверян. літопис.-1997.- №5.- С.121-139.
Про перебування на Чернігівщині О.Бріггена, С.Волконського, О.Поджіо та С.Трубецького.

Брігген Олександр Федорович (1792 - 1859)

Член Союзу благоденства та Північного товариства. У 1825 році виконував доручення К. Рилєєва по встановленню зв'язків з Південним товариством. Засуджений за VII розрядом на 2 роки каторги, згодом скороченої до одного року. Полковник у відставці.

О. Брігген був заарештований за наказом від 3.1.1826 р. у с. Березівці (нині Сумської обл.) у маєтку свого тестя М. П. Миклашевського разом з братом дружини Олександром Михайловичем Миклашевським. Їх було доставлено спочатку у Чернігів, а потім до Петербурга. Із Сибіру повернувся після 30-річного заслання у 1857 році. Спочатку мешкав у Глухівському повіті, а потім одержав дозвіл на проживання у Петербурзі, де помер і похований на Волковому кладовищі.

ЛІТЕРАТУРА:

84. **БРИГЕН А. Ф.** Письма; Исторические сочинения / Вступ. ст. О. С. Тальской. - Иркутск: Вост. - Сиб. кн. изд-во, 1986. — 569 с.
85. **БРИГЕН ФОН-ДЕР АЛЕКСАНДР ФЕДОРОВИЧ** (16.8.1792 – 27.6.1859) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 29 – 30.
86. **ШЕВЧЕНКО Ф. П.** Историчне минуле України в творчості декабристів //Укр. іст. журн. — 1975. — №2. — С. 85 – 93.
С. 89: Про перебування О.Ф. Бриггена в Чернігові.

Глінка Федір Миколайович (1786 - 1880)

Член перших таємних організацій, учасник Московського з'їзду 1821 року. Полковник, знаходився для особливих доручень при Петербурзькому військовому генерал – губернаторі М. Милорадовичі. Поет і публіцист. За вироком суду переведений на цивільну службу з чином колезького радника у Петрозаводськ під нагляд поліції.

У 1810 році перебував у Чернігівській губернії, збираючи українські народні пісні і думи, які згодом використав при написанні історичного роману про Богдана Хмельницького.

ЛІТЕРАТУРА:

87. **ГЛИНКА ФЁДОР НИКОЛАЕВИЧ** (8.6.1786 – 11.2.1880) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 52.
88. **ГЛИНКА Ф. Н.** Письма русского офицера; Зиновий Богдан Хмельницкий или Освобожденная Малороссия: [Роман] /Ф. Н. Глинка; Авт. вступ. ст. и коммент. Н. М. Жаркевич. —К.: Дніпро, 1991. —491 с.
89. **ЖАРКЕВИЧ Н. М.** Творчество Ф. Н. Глинки в истории русско – украинских литературных связей. — К.: Наук. думка, 1981. — 160 с.
С. 20: Перебування Ф. М. Глінки на Чернігівщині.
90. **ІГНАТЕНКО Г. Г.** Витязь добра и чести: [Поет – декабрист Ф. М. Глінка] // Ігнатенко Г. Г. Іскри вогню великого. — К., 1975. — С. 20 – 30.
С. 24: Перебування декабриста у Чернігові.
91. **ШЕВЧЕНКО Ф. П.** Историчне минуле України в творчості декабристів //Укр. іст. журн. — 1975. — № 12. — С. 85 – 93.
С. 88: Про перебування декабриста Ф. М. Глінки в Чернігівській губ.
92. **ЧАГИН Г.В.** Декабристы в Москве: Худож. – докум. очерк. — М.: Дет. лит., 1987. — 173 с.: ил.
С. 77: Порт. Ф. М. Глінки роботи К. Афанасьєва, 1825.

Горленко Петро Іванович

(1790 - 1851)

Був притягнутий у справі декабристів спочатку як член Південного товариства (не підтвердилось), а потім як обізнаний про його існування. Вироком для нього було перебування у Петропавлівській фортеці протягом двох місяців і переведення у тому ж чині в інший полк.

Полковник П. І. Горленко у 1826 році був переведений з Маріупольського гусарського полку у Павлоградський гусарський, але вже 1828 року був звільнений із служби. Мешкав він у родовому маєтку в містечку Іваниця Прилуцького повіту (нині Ічнянського р-ну Чернігівської об.) і перебував під секретним наглядом поліції.

ЛІТЕРАТУРА:

93. **ГОРЛЕНКО ПЕТР ІВАНОВИЧ** (1790-1851) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 56.
94. **МОДЗАЛЕВСКИЙ В. Л.** Малороссийский родословник. — К., 1908. — Т.І. — 725 с.
С. 313: Відомості про власність П. І. Горленка у містечку Іваниця (нині Ічнянського р-ну).

Граббе Павло Христофорович (1789 - 1875)

Член Союзу благоденства, учасник Московського з'їзду 1821 р. Засуджений на 4 місяці перебування у Динамідській фортеці. Полковник Сіверського кінно – егерського полку.

Заарештований у с. Полошки Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині Сумської обл.) за наказом від 18.12.1825 р. у маєтку дружини Віри Михайлівни Скоропадської (1801 - 1828).

ЛІТЕРАТУРА:

95. **ГРАББЕ ПАВЕЛ ХРИСТОФОРОВИЧ** (1789 – 15.7.1875) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 58.
96. **ОСТАННІЙ ГЕТЬМАН:** Ювілейний зб. пам'яті Павла Скоропадського. 1873 – 1945. — К.: Академпрес, 1993. — 399 с.
С. 186: Відомості про дружину П. Х. Граббе В. М. Скоропадську.

(1800 - 1879)

Один з керівників польського Патріотичного товариства, який обговорював з представниками Південного товариства програму спільних дій. Заарештований у січні 1826 р. За вироком суду позбавлений графського титулу і дворянства і висланий на послання до Сибіру на 10 років.

Восени 1834 року П. Мошинський був переведений у Чернігів під нагляд поліції. Вирватися із сибірського заслання йому допоміг Олександр Миколайович Муравйов – голова Іркутського губернського правління, один з перших ідеологів декабризму. У поліцейському звіті за 1837 рік читаємо: "Лишений графского достоинства и дворянства Петр Мошинский. 38 лет. Под надзором с ноября 1834 г. Содержание от казны не получает и питается от трудов. Семейство имеет и находится при нем. Ведет себя весьма скромно". Інший запис за той же рік: "В поведении не одобряется". У 1840 р. П. Мошинському дозволили виїхати до Кракова, де він і помер.

ЛІТЕРАТУРА:

97. **МОШИНСКИЙ ПЕТР ИГНАТЬЕВИЧ** (1800 - 1879) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 155 – 116.
98. **ПОЛОВНИКОВА С.** "За нашу й вашу свободу": (Польські революціонери в Чернігові). //Сіверян. літопис. — 1995. — № 1. — С. 40 – 42. С. 40 – П. Мошинський у Чернігові.

Муравйов – Апостол Сергій Іванович (1795 - 1826)

Член перших таємних організацій, керівник Васильківської управи Південного товариства. Підполковник Чернігівського піхотного полку,

півстання якого він очолив. Під час його був важко поранений і взятий у полон. Засуджений до страти і повішений 13.7.1826 р.

Муравйов – Апостол Матвій Іванович (1793 - 1886)

Учасник перших таємних організацій та повстання Чернігівського піхотного полку. Засуджений за I розрядом на 20 років каторжних робіт. Підполковник у відставці.

6-го листопада 1825 р. до Чернігова, де був тимчасово розквартирований Полтавський піхотний полк, який слідував на Бобруйськ, прибули брати Муравйови – Апостоли. Вони повинні були домовитися з командиром цього полку В. Тізенгаузеном про відстрочку для поручика Михайла Павловича Бестужева – Рюміна, але згоди не отримали.

ЛІТЕРАТУРА:

99. **МУРАВЬЁВ – АПОСТОЛ МАТВЕЙ ИВАНОВИЧ** (18.4.1793 – 21.2.1886) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 120 – 121.
100. **МУРАВЬЁВ – АПОСТОЛ СЕРГЕЙ ИВАНОВИЧ** (23.10.1795 – 13.7.1826) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 121 – 122.
101. **ВОССТАНИЕ ДЕКАБРИСТОВ: Документы.** — М.: Наука, 1950. — Т.9. — 307 с.
102. **МЕДВЕДСКАЯ Л. А.** Южное общество декабристов и Польское патриотическое общество // Очерки из истории движения декабристов: Сб. статей – М., 1954. — С. 300 – 331.
С. 311: Перебування М. І. Муравйова – Апостола у Чернігові.
103. **МУРАВЬЁВ – АПОСТОЛ М. И.** С. И. Муравьев – Апостол (1796 – 1826г.г.): Заметки по поводу его биографии // Мемуары декабристов: Юж. о – во. — М., 1982. — С. 185 – 190.
104. **ЭЙДЕЛЬМАН Н.** Апостол Сергей: Повесть о Сергее Муравьеве – Апостоле. — 2-е изд. — М.: Политиздат, 1980. — 365 с.

**Рилєєв Кіндрат Федорович
(1795 - 1826)**

Член Північного товариства, а з кінця 1824 року – його керівник. Активний учасник підготовки повстання на Сенатській площі в Петербурзі. Засуджений до страти і повішений 13.7.1826 р. разом з П. Пестелем, М. Бестужевим – Рюмінім, С. Муравйовим – Апостолом та П. Каховським.

У 1822 році К. Ф. Рилєєв проїздом відвідав Прилуки.

Його автограф – лист до літератора О. Ф. Воєйкова від 1 липня 1823 р. зберігається у фондах Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського. (Інвентарний номер – АЛ-156).

ЛІТЕРАТУРА:

105. **ІГНАТЕНКО Г. Г.** Кіндрат Рилєєв. — К.: Молодь, 1979. — 224 с. С.114: К.Рилєєв у Прилуках.
106. **МЕДВЕДСКАЯ Л. А.** Павел Иванович Пестель. — М.: Просвещение, 1967. — 142 с. С. 131: К. Рилєєв у Прилуках.
107. **ПОЛОВНИКОВА С., ЛАРІОНОВА Л.** Про що розповів автограф //Десн. правда. — 1978. — 10 січ. Автограф поета – декабриста К. Ф. Рилєєва з фондів Черніг. істор. музею. Історія його придбання. Зв'язки К. Ф. Рилєєва з Черніговом і Прилуками.

**Розен Андрій Євгенович
(1799 - 1884)**

Учасник подій на Сенатській площі 14.12.1825 р., хоча членом таємних товариств не був. Засуджений за V розрядом на 10 років каторжних робіт. Поручик лейб- гвардії Фінляндського полку.

У 1839 році проїздом в Естляндську губернію, куди Розену дозволили повернутися після звільнення, він побував у м. Ніжині і Чернігові. Подаємо уривок із його вражень: "Город Нежин примечателен своими

жителями, которые большею частью все греки; торговля довольно значительна; город имеет лицей, основанный князем Безбородко и вообще есть лучший город во всей губернии. Чернигов примечателен своею древностью и бедностью".

Література:

108. **РОЗЕН АНДРЕЙ ЕВГЕНЬЕВИЧ** (1799 - 1884) //Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С.157 – 158.
109. **РОЗЕН А. Е.** Записки декабриста. — Спб., 1907.- 466 с.
С. 271 – 272: Про перебування А. Розена в Ніжині та Чернігові.

Тізенгаузен Василь Карлович (1779 або 1780 - 1857)

Член Південного товариства. Полковник, командир Полтавського піхотного полку. Засуджений по VII розряду на 2 роки каторжних робіт у Сибіру.

Під час перебування Полтавського піхотного полку у Чернігові до В. К. Тізенгаузена прибули 6 листопада 1825 року брати Сергій і Матвій Муравйови – Апостоли, щоб домовитися про відстрочку повернення в полк Михайла Бестужева – Рюміна, який повинен був зустрітися із членами польського Патріотичного товариства. Це прохання Тізенгаузен не задовольнив.

ЛІТЕРАТУРА:

110. **ТИЗЕНГАУЗЕН ВАСИЛИЙ КАРЛОВИЧ** (1779 или 1780 - 1857)
//Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 173 – 174.
111. **БУКЧИН С. В.** К мечам рванулись наши руки. — Минск: Юнацтва, 1985. — 304 с.
С. 147: В. Тізенгаузен про несвоєчасне повернення М. Бестужева – Рюміна в Полтавський полк.
112. **МЕДВЕДСКАЯ Л. А.** Южное общество декабристов и Польское патриотическое общество. // Очерки из истории движения декабристов: Сб. статей под ред. Н. М. Дружинина, 5. Сыроечковского. — М, 1954. — С. 311.
Про приїзд братів Муравйових – Апостолів до Тізенгаузена.

Трубецькой Сергій Петрович (1790 - 1860)

Член перших таємних організацій в Росії "Союзу спасіння" та "Союзу благоденства", один з керівників Північного товариства. Призначений диктатором, 14.12.1825р. на Сенатську площу не з'явився й участі у повстанні не брав. Засуджений за I розрядом на довічну каторгу в Сибіру.

Після амністії С. П. Трубецької, після короткого перебування у Москві за окремим дозволом, виїхав 21 лютого 1857 р. до Києва, де мешкала тоді його дочка Олександра (1830 - 1860). Її чоловік – Микола Романович Ребіндер обіймав посаду попечителя Київського учбового округу. На запрошення родини Галаганів Олександра Сергіївна відпочивала в їхньому маєтку у Козельці, де і навіщав її батько 5 – 9 червня 1858 р.

ЛІТЕРАТУРА:

113. **ТРУБЕЦКОЙ С. П.** Материали о жизни и революционной деятельности. Письма. Дневник: 1857 – 1858 гг. — Иркутск: Восточно – Сибир. книж. изд, 1987. — Т. 2. — 554 с.
С. 529: Про перебування О. С. Ребіндер та С. П. Трубецького в м. Козельці.
114. **ТРУБЕЦКОЙ СЕРГЕЙ ПЕТРОВИЧ** (29.8.1790 – 22.11.1860)
//Декабристы: Биогр. справочник. — М., 1988. — С. 178 – 179.

Фонвізін Михайло Олександрович (1787 - 1854)

Член перших таємних товариств в Росії (Союз спасіння – 1816 р. та інші), учасник підготовки повстання в Москві у грудні 1825 р. Засуджений по IV розряду на 12 років каторжних робіт у Сибіру.

У 1816 році у м. Сосниці Чернігівської губернії був розквартирований 37-й егерський полк, яким командував М. О. Фонвізін. Через багато років згадував про спільну службу І. Д. Якушкін: "Фонвізін обошелся со мной не так, как полковой командир, но как самый любезный товарищ. Мы были с ним неразлучны целый день и всякий день просиживали вместе далеко за полночь; все вопросы, занимавшие нас в Петербурге, были столько же близки ему, как и нам". Дізнавшись від Якушкіна про існування таємного товариства, Михайло Олександрович дав згоду на вступ до нього.

Звільнений у відставку у чині генерал – майора 1822 року.

ЛІТЕРАТУРА:

115. **ФОНВИЗИН МИХАИЛ АЛЕКСАНДРОВИЧ** (20.8.1787 – 30.4.1854)
//Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 185 – 186.
116. **ЖИТОМИРСКАЯ С.** На стороне воли: (Новые материалы о жизни и деятельности декабриста М. Фонвизина) //Знание – сила. — 1983. — № 1. — С. 37 – 39.
Є відомості про те, що в 1816 р. М. Фонвізін командував 37-м егерським полком, розквартированим у Сосниці.
117. **КЛОЧКО В.** Декабристи і Чернігівщина: 3 історії рідного краю //Десн. правда. — 1983. — 25 груд.
Зв'язки декабриста М.Фонвизіна з Чернігівщиною.
118. **ЧАГИН Г. В.** Декабристы в Москве: Худож. – докум. очерк. — М.: Дет. лит., 1987. — 173 с.: ил.
Між с. 48 – 49: Портр. М. Фонвізіна. Акварель М. Бестужева, січ. – лют. 1834 р.

Якушкін Іван Дмитрович (1793 - 1857)

Один із засновників перших таємних організацій в Росії, член Північного товариства. Засуджений по I розряду на 20 років сибірської каторги.

У вересні 1816 року прибув до м. Сосниці Чернігівської губернії, де був розташований 37-й егерський полк, призначений для служби в ньому штабс-капітан І. Д. Якушкін. Свого командира – Михайла Олександровича Фонвізіна він знав з 1813 року. У листі до І. Д. Щербатова від 3 жовтня 1816 року, надісланого із Сосниці, Якушкін писав: "Уже две недели, как я прибыл в полк. Я не принял ещё роты, нахожусь постоянно вместе с полковником Фонвизиным, благородным человеком во всех отношениях".

Звільнений у відставку капітаном 1818 року, він присвятив подальше життя просвітницькій і революційній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

119. **ЯКУШКИН ИВАН ДМИТРИЕВИЧ** (28.12.1793 – 11.8.1857)
//Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 209 – 210.
120. **ЯКУШКИН ИВАН ДМИТРИЕВИЧ** (нояб. 1793 –1857) //Русский биографический словарь: Яблоновский – Фомин. — Спб., 1913. — С. 116 – 124.
121. **ПИСЬМА ЯКУШКИНА К ЩЕРБАТОВУ** (1816 – 1821 гг.) //Декабристы и их время. — М., 1932. — Т. 1. — С. 146 – 186.

С. 152 – 153: Лист І. Д. Якушкіна, написаний у Сосниці 3 жовтня 1816 р., де знаходилась штаб-квартира 37-го егерського полку, в який перевівся Якушкін.

122. **ЧАГИН. Г. В.** Декабристи в Москві: Худож. – докум. очерк. — М.: Дет. лит., 1987. — 173 с.: ил.

С. 60: Портр. І. Д. Якушкіна. Акварель М. Уткіна, 1816.

Декабристи у Вороньках Бобровицького району

123. **ВОРОНЬКИ** //Энциклопедический словарь /Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. — Спб., 1892. — Т. 7 - Кн. 13. — С. 224 – 225.

124. **БЕСЦЕННЫЕ СОКРОВИЩА НАРОДА.** — К.:Вища шк., 1984.— 312 с.
Про пам'ятники декабристам в с. Вороньках Бобровиц. р-ну, ін. місцях України.

125. **ВОЛКОНСЬКОЇ М. М. ТЕАТР** //Мистецтво України: Енцикл.: В 5-ти т. — 1995. — Т. 1. — С. 375 – 376.

Засн. у кінці 50-х – на поч. 60-х рр. ХІХ ст. у Вороньках Бобровицького р-ну.

126. **ГРУСЛАНОВ В. М.** Реліквії декабриста Волконського [в с. Вороньки Бобровицького р-ну] //Жовтн. зоря. — 1971. — 20 трав., 25 трав.

127. **ДЕКАБРИСТАМ МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС** у с. Вороньках Бобровицького району //Чернігівщина: Енциклопед. довідн. — К., 1990. — С.215.

Споруджено на честь декабристів С. Г. Волконського, його дружини М. М. Волконської і О. В. Поджіо.

128. **ДЮМІН В.** Колись у Вороньках: До 170-річчя повстання декабристів /Вступ. сл. С. Половникової //Десн. права. — 1995. — 26 груд.

Краєзн. розвідка Київ. архіт. Про історію його пошуку місця поховання декабристів С. Г. Волконського, його дружини М. М. Волконської та декабриста О. В. Поджіо в с. Вороньках Бобровицького р-ну.

129. **ОДИНЕЦ М.** Здесь жили декабристы //Правда. — 1975. — 4 июля.

Створення музею декабристів Волконських.

130. **РЕДЬКО М. Л.** Відзначення 150-річчя з повстання декабристів //Укр. істор. журн. — 1976. - № 2. — С. 156 – 157.

131. **РЕДЬКО М.** Слідами записок С. Г. Волконського: (До 140-річчя з дня повстання декабристів) //Жовтн. зоря. — 1965. — 25 груд.

132. **СЕРИКОВ А.** Пам'ять і пам'ятники //Пам'ятники України. — 1986. — №1. — С. 4 – 8.

С. 6: Про долю пам'ятника – надгробка у вигляді церкви на могилі Волконських у Вороньках (архіт. О. Ягн 1848 – 1922).

133. **СЕРІКОВ А.** Театр Марії Волконської //Укр. театр. — 1979. — № 6. — С.30 – 32.
Аматорський театр для народу у с. Вороньки Бобровицького р-ну періоду кінця 50-х – початку 60-х років XIX ст. Створений дружиною декабриста С. Г. Волконського М. М.Волконською.
134. **ХАНДРОС Б.** Вороньки: Міфи і дійсність //Андріївський узвіз. — 1992. — № 3(лют). — С. 7.
Єдине в Україні місце поховання декабристів.
135. **ХАНДРОС Б.** Пам'ятають Вороньки:Що серцю дороге //Рад. Україна. — 1991. — 21 берез.
136. **ХРИСТЮК В.** Декабристи у Вороньках //Десн. правда. — 1975. — Зсерп. Про пам'ятник у селі.
- 137.**ХРИСТЮК В.** Провісники свободи //Десн. правла. — 1975. — 17 груд.
Про відкриття меморіальної стели на честь декабристів С. Г. Волконського, його дружини М. М. Волконської і О. В. Поджію.

Церква у с. Вороньках, де поховані Волконські. 1898 р.

РОДИНА ВОЛКОНСЬКИХ. О. В. ПОДЖІЮ.

Волконський Сергій Григорович (1788 - 1865)

Член Союзу благоденства та Південного товариства, з 1823 року очолював разом з В. Л. Давидовим Кам'янську управу. Здійснював зв'язок між Північним та Південним товариствами. Засуджений за I розрядом на 20 років сибірської каторги. Генерал – майор, бригадний командир 19 піхотної дивізії.

Волконська Марія Миколаївна

(1805 – 1863)

Дочка героя Вітчизняної війни 1812 р. генерала М. М. Раєвського, дружина декабриста, яка розділила з ним 30-річне сибірське заслання.

С. Г. Волконський приїхав на Чернігівщину у с. Вороньки Козелецького повіту (нині Бобровицького р-ну) на початку 1862 р. Там у дочки Олени та її другого чоловіка Миколи Аркадійовича Кочубея (власника маєтку) мешкала його дружина. Останні роки життя Волконських були пов'язані з цим українським селом. 10 серпня 1863 р. померла Марія Миколаївна, а через два роки і Сергій Григорович (28.11.1865 р.). Над їхніми могилами спочатку була споруджена невеличка капличка, а у 1898 році побудовано церкву-усипальню, яку було зруйновано на початку 30-х років.

У 1975 р. на честь 150-річчя повстання декабристів за проектом архітектора О. К. Стукалова був споруджений меморіальний комплекс із трьома символічними надгробками з барельєфними портретами М. М. Волконської, С. Г. Волконського та О. В. Поджіо та стелою, прикрашеною мозаїчною композицією.

ЛІТЕРАТУРА:

138. **ВИШНЕВСЬКА Н.** Їх справа не загинула: (Сьогодні 145 років з дня повстання декабристів) // Жовтн. зоря. — 1970. — 26 груд.
139. **ДЮМІН В.** Вони жили у Вороньках // Десн. правда. — 1971. — 13 січ.
140. **ЛЕВЕНКО А.** Шанувати пам'ять видатних предків // Жовтн. зоря. — 1970. — 26 трав.
141. **МАКОГОН О.** Герої минулого – наші земляки // Правда Прилуччини. — 1966. — 21 груд.
142. **МОСКАЛЕНКО Ю.** Волконські: Стор. історії // Під прапором Леніна. — 1982. — 21 лип., 22 лип., 23 лип.

143. **НИКИТИН В.** Первые снимки декабристов. //Родина. — 1993. — №12. — С. 55 – 57
Публ. кольорові портрети О. Поджіо та С. Волконського (1845).
144. **ПОТЬОМКІН Л.** Люди подвигу: (До 150-річчя повстання декабристів) //Десн. правда. — 1975. — 21 листоп.
Про декабристів С. Г. Волконського, О. В. Поджіо та І. І. Горбачевського, життя яких пов'язане з Чернігівщиною.
145. **ПРИНЦЕВА Г. А.** Декабристы в изобразительном искусстве. — М.: Искусство, 1990. — 230с. [123 портр.]
Портр. С. Г. та М. М. Волконських, О. В. Поджіо, І. І. Горбачевського.
146. **СІРИЙ В.** Тут вони жили... // Літ. Україна. — 1975. — 26 груд.
Вшанування пам'яті С. Г. Волконського та О. В. Поджіо в Вороньках Бобровицького р-ну.

**Волконський Сергій Григорович
(1788 - 1865)**

147. **ВОЛКОНСКИЙ С. Г.** Записки /[Вступ. ст. Н. Ф. Караш, А. З. Тихановский]. — Иркутск: Вост.-Сиб. кн. изд-во, 1991. — 508 с.: 1л. портр. — (Сер. "Полярная звезда").
148. **ВОЛКОНСКИЙ СЕРГЕЙ ГРИГОРЬЕВИЧ** (8.12.1788 – 28.11.1865)
//Декабристы: Биограф. справочник. — М., 1988. — С. 42 – 43.
149. **ВОЛКОНСКИЙ СЕРГЕЙ ГРИГОРЬЕВИЧ** (19.12.1788 – 10.12.1865)
//Русские писатели. 1800 – 1917: Биограф. словарь. — М., 1989. — Т. 1. — С.472 – 474.
150. **ВОЛКОНСКИЙ СЕРГЕЙ ГРИГОРЬЕВИЧ** (1788 – 1865) //ЧерейскийЛ.
Современники Пушкина: Докум. очерки. — М., 1981. — С. 105.
151. **ВОССТАНИЕ ДЕКАБРИСТОВ:** Док. Т. XVI. Журн. и докладные записки следственного комитета /Под ред. акад. М. В. Нечкиной. — М.: Наука, 1986. — 398 с.
С. 35, 38, 50, 62, 65, 66, 72 – 74, 78 – 81, 85, 94, 97, 101, 102, 104 – 107, 110, 111, 114, 119, 124, 137, 142, 153, 167, 169, 177 – 179, 184, 186, 199, 200, 206, 236, 243, 246, 250, 252, 254 – 256, 261, 273, 309, 320, 325, 329, 330, 332, 333, 335, 340, 342, 344, 345, 349, 354, 363, 364, 367, 369, 370, 375, 377: С. Г. Волконский.
152. **ГЛИНКА В. М., ПОМАРНИЦКИЙ А. В.** Военная галерея Зимнего дворца. — Л.: Аврора, 1974. — 203 с., ил.
С. 88 – 89: С. Г. Волконский.
153. **ДОЛГОРУКОВ П. В.** Князь Сергей Григорьевич Волконский /[Вступ. слово А. И. Герцена] //Долгоруков П. В. Петербургские очерки. Pamфлеты эмигранта. 1860 – 1867. — М., 1934. — С. 369 – 375.
154. **КОВСИН М.** Декабрист князь Волконский //Вітчизна. — 1988. — №12. — С. 166 – 168.
155. **ОРЛОВ І.** 3 когорти нескорених //Жовтн. зоря. — 1985. — 18 лип., 3серп., 20 серп., 7 верес., 19 листоп.; 1986. — 4 січ.
156. **ЧАГИН Г. В.** Декабристы в Москве: Худож. — докум. очерк. — М.: Дет. лит., 1987. — 173 с.: ил.

Між с. 48 – 49: Портр. С. Г. Волконського. Акварель М. Бестужева, 1840-і рр.

С. 148: С. Г. Волконський. Фотографія, 1861 р.

Волконська Марія Миколаївна (1771 - 1829)

157. **ВОЛКОНСКАЯ М. Н.** Записки /Биогр. очерк и примечания П. Е. Щеголева. — Спб., 1904. — 216 с.
158. **ЗАПИСКИ М. Н. ВОЛКОНСКОЙ** /Предисл. М. Сергеева; Примеч. Б. Г. Кокошко. — М.: Мол. Гвардия, 1977. — 95 с.: ил.
159. **ГЕССЕН А.** Портреты и люди //Работница. — 1963. — № 3. — С. 24 – 25. Портр. М. Волконської роботи П. Ф. Соколова і М. О. Бестужева.
160. **ЙОСИФОВА Б.** Разделенная участь //Йосифова Б. Декабристы /Пер. с болг. А. М. Коренькова; Предисл., ред. и примеч. д-ра истор. наук, проф. В. А. Федорова. — М., 1983. — С. 269 – 307.
161. **КАЛУГИН Ю. А.** Жена декабриста: (Мария Волконская): Повесть. — К.: Гослитиздат УССР, 1963. — 358 с.: ил.
162. **ПАВЛЮЧЕНКО Э. А.** В добровольном изнании: О женах и сестрах декабристов. — М.: Наука, 1984. — 258 с.
С. 101 – 108: М. М. Волконська.
163. **ПАВЛЮЧЕНКО Э. А.** Женщины в русском освободительном движении: От Марии Волконской до Веры Фигнер. — М.: Мысль, 1988. — 269 с.: ил.
С. 22 – 44: М. М. Волконська
164. **ПОПОВА О.** История жизни М. Н. Волконской //Звенья. — М. – Л., 1934. — Кн. 3 – 4. — С. 21 – 128.
165. **СОКОЛОВ Б. М.** М. Н. Раевская – кн. Волконская в жизни и поэзии Пушкина. — М., 1922. — 92 с.
166. **ХАНДРОС Б.** "Я летаю на собственных крыльях": (Несколько дней из жизни Марии Николаевны Волконской – год 1826) //Хандрос Б. Всматриваясь в лица: Докум. – худож. повествование. — 2-е изд., доп. — К., 1990. — С. 168 – 204.
167. **ЧАГИН Г. В.** Декабристы в Москве: Худож.– докум. очерк. — М.: Дет. лит., 1987. — 173 с.: ил.

Між с. 48 – 49: Портр. М. М. Волконської з сином Миколаєм. Акварель П. Соколова, 1826 р.

С. 126: Портр. М. М. Волконської. Акварель М. Бестужева, 1837 р.

Поджіо Олександр Вікторович (1798 - 1873)

Член Південного товариства з 1823 р.
Засуджений за I розрядом на довічну каторгу в Сибіру. Підполковник у відставці.

Близький друг родини Волконських,
Олександр Вікторович кілька разів приїздив і

деякий час жив у с. Вороньках Козелецького повіту (нині Бобровицького р-ну Чернігівської обл.) Супроводжував дочку Волконських Олену з хворим чоловіком до Італії.

Після смерті Марії Миколаївни та Сергія Григоровича продовжував листуватися з Оленою Волконською і вже смертельно хворий виявив бажання приїхати у Вороньки, де і помер 6 червня 1873 р. Його поховали у саду, неподалік каплички з похованнями Волконських.

У 1975 році його символічна могила увійшла до складу меморіального комплексу у Вороньках.

ЛІТЕРАТУРА:

168. **ПОДЖИО 1-Й АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ** (14.4.1798 – 6.6.1873) //Декабристы: Биогр. справочник. — М., 1988. — С. 144 – 145.
169. **ПОДЖИО АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ** (умер 1873) //Энцикл. журн. — 1909. — № 4. — С. 2179.
170. **ПОДЖИО А. В.** Записки, письма /[Вступ. ст. Н. П. Матхановой]. — Иркутск: Вост. — Сиб. кн. изд – во, 1989. — 590 с.: 1л. портр.
171. **ВОСПОМИНАНИЯ А. В. ПОДЖИО** //Мемуары декабристов. Южное общество. — М., 1982. — С. 227 – 267.
172. **БЕЛОГОЛОВЫЙ Н. А.** Декабрист А. В. Поджио (1859 – 1873 г. г.) //Белоголовый Н. А. Воспоминания и другие статьи. — М., 1897. — С. 94 – 180.
Відомий лікар XIX ст. згадує про свою дружбу з О. В. Поджіо і в той період, коли декабрист жив у Вороньках Козелецького повіту. У 1873 р. до нього сюди приїздив М. А. Білоголовий.
173. **ВОССТАНИЕ ДЕКАБРИСТОВ:** Док. Т. XVI. Журн. и докладные записки следственного комитета /Под ред. акад. М. В. Нечкиной. — М.: Наука, 1986. — 398 с.
С. 35, 63, 69, 94, 101, 102, 104 – 106, 108, 121, 125, 126, 153, 167, 171, 173, 174, 182, 186, 198, 206, 244, 257, 309, 326, 342, 343, 348, 363, 364, 366, 368, 376: О. В. Поджіо.
174. **МАТХАНОВА Н. П.** Декабрист А. В. Поджио в 50 – 60-е гг. XIX в. //Политические ссыльные в Сибири (XVIII – начало XX в.). — Новосибирск, 1983. — С. 123 – 126.
175. **МЕЖДУЦАРСТВИЕ 1825 ГОДА** и восстание декабристов в переписке и мемуарах членов царской семьи /Подгот. к печати Б. Е. Сыроечковский. — М. – Л.: Госиздат, 1926. — 248 с.
С. 100, 101, 167 – 170, 236: брати Поджіо. О. В. Поджіо помер у Вороньках Козелецького повіту.

Декабристи в художній літературі

176. **ЗАДОРНОВ Н.** Как искались герои //Дальний Восток. — 1967. — № 2. — С. 161 – 172.

- С. 169: М. Волконський, правнук декабриста про роман "Капитан Невельской", про змальовані в ньому образи С. Г. Волконського та його оточення.
177. **СКОРСЬКИЙ М.** Іскри майбутнього полум'я: (Тема декабрист. руху в укр. рад. прозі) //Жовтень. — 1975. — № 12. — С. 123 – 127.
178. **ВИНОГРАДОВ А. К.** Три цвета времени //Виноградов А. К. Избр. произведения: В 3-х т. — М., 1960. — Т. 1.
У романі, присвяченому Стендалю, створено образи істор. осіб, в т. ч. — І.Якушкіна, П. Чаадаєва та ін.
179. **ГЕССЕН А. И.** Во глубине сибирских руд...: Декабристы на каторге и в ссылке: Докум. повесть. — 4-е изд. — М.: Дет. лит, 1976. — 351 с.: ил. — (Школ. б-ка).
180. **ЗАДОРНОВ Н. П.** Капитан Невельской: Роман. — М.: Худож. лит., 1970. — 750 с. — (Б-ка истор. романа).
Серед персонажів – заслані до Сибіру декабристи та їхні дружини (Волконські, Трубецькі та ін.).
181. **КОЧУРА П.** Апостоли правды: Истор. роман. — К.: Рад. письменник, 1969. — 399 с.
182. **КОЧУРА П.** Из искры - полум'я: Истор. роман. — К.: Рад. письменник, 1972. — 571 с.
183. **КУРДИНА Н. Н.** Тип героя – декабриста [И. Д. Якушкина] в повести М. С. Знаменского "Исчезнувшие люди" //Декабристы и Сибирь. — Новосибирск, 1977. — С. 180 – 185.
184. **КЮХЕЛЬБЕКЕР В. К.** Марии Николаевне Волконской: [Стихи] //Декабристы: Избр. соч.: В 2-х т. — М., 1987. — Т. 2. — С. 263.
185. **КЮХЕЛЬБЕКЕР В. К.** На смерть Якубовича: [Стихи] //Декабристы: Избр. соч.: В 2-х т. — М., 1987. — Т. 2. — С. 266.
186. **МАРИЧ М. Д.** Северное сияние: Истор. роман. — М.: Худож. лит., 1985. — 765 с.
Один з центральних персонажей твору – С. Г. Волконський.
187. **НЕКРАСОВ Н. А.** Дедушка //Полн. собр. соч. и писем. — М., 1949. — Т.3. — С. 5 – 19.
Герой поеми наділений рисами С. Г. Волконського, що повернувся із заслання.
188. **НЕКРАСОВ Н. А.** Русские женщины: Поэма //Собр. соч.: В 8-ми т. — М., 1965. — Т. 3. — С. 21 –87.
Складається з двох частин: "Княгиня Трубецкая" і "Княгиня Волконская".
189. **НИКУЛИН Л.** России верные сыны: Истор. роман. — М.: Гослитиздат, 1954. — 543 с.: 1л. ил.
Серед численних істор. осіб у романі – С. Г. Волконський.
190. **ПАНАЕВ И. И.** Тля: (Не – повесть) //Отечеств. зап. — 1843. — № 2. — С.15 – 297.
Під іменем Скворевича змальовано образ декабриста О. І. Якубовича.
191. **ПИСАТЕЛИ ДЕКАБРИСТЫ** в воспоминаниях современников. В 2–х т. Т. 2. /Под общ. ред. В. Э. Вацура и др.; Сост. и примеч. Р. В. Иезуитовой, Я. Л. Левкович, И. Б. Мушиной. — М.: Худож. лит., 1980. — 487 с.

- С. 242: Вірш поета В. Ф. Одоевського, присвячений М. М. Волконській.
192. **ПЛЕЩЕЕВ А. Н.** Декабрист //Плещеев А. Н. Избр. стихотворения; Проза. — М., 1960. — С. 144.
193. **РЫТОВ А. Г.** 14 декабря 1825 года //Рытов А. Г. Белый олень: Стихи. — Л., 1973. — С. 5 – 8.
Присвячується декабристу О. І. Якубовичу.
194. **СЛОНІМСЬКИЙ О.** Повстання Чернігівського полку: Повість з часів руху декабристів / Передмова О. Багалій. — Харків: Рух, 1932. — 154 с.
195. **СЛОНИМСКИЙ А.** Черниговцы: Повесть о восстании Черниговского полка. 1826. — М.: Дет. лит., 1975. — 302с.: ил.
196. **ТОЛСТОЙ Л. Н.** Декабристы: (Две главы неоконч. романа)//Собр. соч.: В 20-ти т. — М., 1963. —Т10.- С. 493 – 511.
197. **ФОРШ О. Д.** Верный спутник //Собр. соч.: В 8-ми т.- М. — Л.,1964. — Т.8. — С. 415 – 426.
У центрі оповідання С. Г. Волконський і М. С. Лунін.
198. **ЦУРИКОВА Г. М.** Сто прапорщиків: К портрету одного покоління. — Л.: Сов. писатель. Ленингр. отд-ние, 1983. — 407 с.
Герої твору С. Волконський, І. Якушкін, А. Розен, інші.

Меморіал на честь декабристів у с. Вороньках Бобровицького р-ну. 1975 р.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ

199. **ГАЛИН Г. А.** Первенцы свободы: (Радищев. Декабристы): Рек. указ. лит. /Гос. публ. истор. б-ка РСФСР. — М.: Книга, 1971. — 48 с.
200. **ДВИЖЕНИЕ ДЕКАБРИСТОВ.** Библиогр. список книг и статей за 1960 – 1975гг. — М., 1975. — 38 с.
201. **ДВИЖЕНИЕ ДЕКАБРИСТОВ:** Указатель лит. 1928 – 1959. — М.: Изд-во ВКП, 1960. — 434 с.
202. **ДВИЖЕНИЕ ДЕКАБРИСТОВ:** Указатель лит., 1960 – 1976 /АН СССР, Гос. публ. истор. б-ка РСФСР. — М.: Наука, 1983. — 302 с.

203. **ДВИЖЕНИЕ ДЕКАБРИСТОВ:** Указатель лит. 1977 – 1987 гг. — К., 1988. — 194 с.
204. **ДЕКАБРИСТЫ:** Библиогр. указатель. 1988г. — К., 1990. — 40 с.
205. **ПЕРВЕНЦЫ СВОБОДЫ:** К 165-летию восстания декабристов: Реком. библиогр. справочн. /Под. ред. С. В. Мироненко. — М.: Кн. палата, 1989. — 63с.

ДОПОМІЖНІ ПОКАЖЧИКИ

Алфавітний покажчик авторів та назв статей

- Андреева Т. В. Русское общество... 19
- Афанасьев А. В. ... И помни обо мне... 40
- Белоголовый Н. А. Декабрист А. В. Поджио 172
- Бесценные сокровища народа 124
- Бригген А. Ф. Письма... 84
- Бригген фон-дер Александр Федорович 85
- Бузина О. Нечаянно забытый юбилей... 20
- Букчин С. В. К мечам рванулись наши руки 111
- Виноградов А. К. Три цвета времени 178
- Вишневська Н. Їх справа... 138
- Волконская М. Н. Записки. 157
- Волконский С. Г. Записки. 147
- Волконский Сергей Григорьевич (8.12.1788-28.11.1865) 148, 149, 150
- Волконської М. М. Театр 125
- Вороньки 123
- Воспоминания А. В. Поджио 171
- Воспоминания и письма 2
- Восстание 14 декабря 1825 г. Восстание Черниговского полка 21
- Восстание декабристов 3, 41, 66, 70, 151, 173
- Восстание Черниговского полка... 42
- Гайдай Г. Прилуччина і декабристи 4
- Галин Г. А. Первенцы свободы 199
- Гессен А. И. Во глубине сибирских руд... 179
- Гессен А. Портреты... 159
- Глинка Ф. Н. Письма русского офицера 88
- Глинка Федор Николаевич 87
- Глинка В. М., Помарницкий А. В. Военная галерея... 152
- Горбачевский И. И. Записки и письма... 36, 37
- Горбачевский Иван Иванович 38, 39, 43, 47
- Гордин Я. А. Мятеж реформаторов... 22
- Горленко Петр Иванович 93
- Габбе Павел Христофорович 95

Грусманов В. М. Реліквії декабриста... 126
Движение декабристов 202, 203
Декабристам меморіальний комплекс... 127
Декабристи на Чернігівщині 1
Декабристы 5, 6, 204
Декабристы и их время 44
Декабристы рассказывают... 45
Добровольский Л. Главные участники... 24
Добровольский Л. Декабрист Горбачевский... 46
Добровольский Л. Повстання Чернігівського полку 23
Долгоруков П. В. Князь Сергей Григорьевич Волконский. 153
Дюмін В. Вони жили у Вороньках 139
Дюмін В. Колись у Вороньках... 128
Дюмін В. М. "В селе Каменке..." 7
Жаркевич Н. М. Творчество Ф. Н. Глинки 89
Житомирская С. На стороне воли... 116
Задорнов Н. Как искались герои 176
Задорнов Н. Капитан Невельской 180
Закалюк К. Передано в Эрмитаж 8
Записки М. Н. Волконской 158
Зарецкий Петр Аникеевич 60
Из воспоминаний адъютанта М. А. Милорадовича... 25
Искрицкий Демиан (Демьян) Александрович 62
Искрицкий Е. А. Декабрист Демьян Искрицкий... 63
Ігнатенко Г. Г. Витязь добра і честі 90
Ігнатенко Г. Г. Кіндрат Рилєєв 105
Йосифова Б. Декабристы 9
Йосифова Б. Разделенная участь. 160
Калугин Ю. А. Жена декабриста... 161
Калугін Ю. І. Декабристи на Україні 10
Каратыгин П. А. Из "Записок..." 76
Киянская О. И. К истории восстания... 26
Клибанов А. И. Александр Иванович Якубович 77
Клочко В. Декабристи і Чернігівщина 117
Ковалець Я. Один з шістнадцяти... 78
Ковалець Я. Тарасове благословення 79
Ковсин М. Декабрист князь Волконский 154
Кочура П. Апостоли правди 181
Кочура П. Из іскри – полум'я 182
Кузьменко Л. Нащадки декабриста... 71
Курдина Н. Н. Тип героя... 183
Кюхельбекер В. К. Марии Николаевне... 184
Кюхельбекер В. К. На смерть Якубовича 185
Левенко А. Шанувати пам'ять... 140
Лисенко М. М. Горбачевський І. І. 48
Лисенко М. М. До питання про Малоросійське товариство 11

Лисенко М. М. Повстання декабристів... 27
Макогон О. Герої минулого... 141
Марич М. Д. Северное сияние 186
Марлинский А. Русские повести... 67
Матханова Н. П. Декабрист А. В. Поджио 174
Медведская Л. А. Павел Иванович Пестель 106
Медведская Л. А. Южное общество 102
Медведская Л. А. Южное общество декабристов 112
Междоусобица 1825 года... 175
Миклашевский 1^й Александр Михайлович 65
Михайлова М. Свод данных... 12
Міяковський В. Повстання Чернігівського полку... 28
Міяковський В. У 125 роковини повстання... 29
Модзалевский В. Л. Малоросійський родословник 49, 64, 68, 94
Мозгалевский Николай Осипович 69
Москаленко Ю. Волконські 142
Мошинский Петр Игнатъевич 97
Муравьев-Апостол М. И. С. И. Муравьев-Апостол 103
Муравьев-Апостол Матвей Иванович 99
Муравьев-Апостол Сергей Иванович 100
Некрасов Н. А. Дедушка 187
Некрасов Н. А. Русские женщины 188
Нечкина М. В. Декабристы 13
Нечкина М. В. День 14 декабря 1825 г. 30
Нечкина М. В. Общество соединенных славян. 61
Нечкина М. В. Столетие восстания... 31
Никитин В. Первые снимки декабристов 143
Никулин Л. России верные сыны 189
Обручев В. Из пережитого 50
Одинец М. Здесь жили декабристы 129
Оксман О. Г. Восстание Черниговского полка... 32
Орлов И. 3 когорты... 155
Осипов Ю. День и целая жизнь. 51
Останній гетьман 96
Павлов Ю. Связой восставшего полка. 72
Павлова В. П. Из архива В. П. Трубецкого... 52
Павлюченко Э. А. В добровольном изгнании... 162
Павлюченко Э. А. Женщины... 163
Панеев И. И. Тля 190
Первенцы свободы 205
Першин П. И. Воспоминания о декабристах... 53
Писатели-декабристы... 191
Письма И. Д. Якушкина. 121
Письма политических ссыльных... 54
Плещев А. Н. Декабрист 192
Поджио 1^й Александр Викторович 168, 169

Поджо А. В. Записки и письма 170
Половникова С. Останній декабрист Сибіру 55
Половникова С. Подвиг, вкарбований у вічність 14
Половникова С., Ларіонова Л. Про що розповів автограф 107
Попова О. История жизни... 164
Попудренко М. Декабристи і наш край 15
Потьомкін Л. Люди подвигу 144
Принцева Г. А. Декабристы в изобразительном искусстве 145
Рассадин С. Никогда никого не забуду 56
Редько М. Л. Відзначення 150-річчя з повстання декабристів 130
Редько М. Слідами записок... 131
Розен А. Е. Записки декабриста 109
Розен Андрей Евгеньевич 108
Руликовский И. Восстание Черниговского полка... 33
Рыгов А. Г. 14 декабря 1825 года 193
Савичев Н. П. Первые благовестители свободы 16
Сергієнко Г. Я. Важлива віха... 34
Сериков А. Пам'ять і пам'ятки 132
Сериков А. Театр Марії Волконської 133
Сірій В. Тут вони жили 146
Скорський М. Іскри майбутнього полум'я 177
Слонимський А. Черниговцы 195
Слонімський О. Повстання Чернігівського полку 194
Соколов Б. М. М. Н. Раевская... 165
Спиридонов Ф. Шляхи пам'ятають декабристів 82
Тизенгаузен Василий Карлович 110
Толстой Л. Н. Декабристы 196
Трубецкой С. П. Материалы о жизни 113
Трубецкой Сергей Петрович 114
Федоренко П. Декабристи на Чернігівщині... 83
Федоров В. А. "Своей судьбой гордимся мы..." 17
Федоров В. А. Глава VII "В 1825 году... 35
Фонвизин Михаил Александрович 115
Форш О. Д. Верный спутник 197
Хандрос Б. " Я летаю..." 166
Хандрос Б. Вороньки 134
Хандрос Б. Пам'ятають Вороньки 135
Христюк В. Декабристи у Вороньках 136
Христюк В. Провісники свободи 137
Хропачов Д. Декабристи та їх рух... 18
Цурикова Г. М. Сто прапорщиків 198
Чагин Г. В. Декабристы в Москве 80, 92, 118, 122, 156, 167
Чивилихин В. Память... 73
Шатрова Г. П. Декабрист И. И. Горбачевский 57
Шевченко В. Декабрист М. О. Мозгалеvский 74
Шевченко Ф. П. Історичне минуле 86, 91

Шоходько В., Шевченко В. Декабрист І. І. Горбачевський. 58
Эйдельман Н. Апостол Сергей 104
Эйдельман Н. Улица Горбачевского 59
Якубович Александр Иванович 75
Якушкин Иван Дмитриевич 119, 120

Іменний покажчик

Афанасьев К. 92
Башуцький А. П. 25
Бестужев М. 80, 118
Бестужев-Рюмін М. 111
Брігген О. Ф. 83, 84-86
Волконська М. М. 125, 127, 128, 133, 137, 145, 157-167, 184, 191
Волконський М. 176
Волконський С. Г. 17, 83, 126-128, 131, 133, 137, 143-156, 176, 186, 187, 189, 197, 198
Волконські 142, 180
Глінка Ф. М. 82, 87-92
Горбачевський І. І. 36-59, 144, 145
Горленко П. І. 93, 94
Граббе П. Х. 95, 96
Давидовы 7
Зарецький П. А. 60, 61
Знаменский М. С. 183
Искрицкий Д. О. 62-64
Кониські 49
Лунін М. С. 197
Миклашевський М. О. 65-68
Милорадович М. А. 25
Мозгалевський М. Й. 69-74
Мозгалевський М. О. 17
Мошинський П. І. 97, 98
Муравьёв-Апостол М. І. 2, 99, 101-103
Муравьёв-Апостол С. І. 82, 100, 103, 104
Муравьёвы-Апостолы 112
Одоевський В. Ф. 191
Пестель П. І. 106
Поджіо О. В. 17, 83, 127, 128, 137, 143-146, 168-175
Ребіндер О. С. 113
Рилєєв К. Ф. 105-107

Розен А. Е. 108, 109, 198
Скоропадська В. М. 96
Скоропадський П. 96
Стендаль 178
Сухинов И. 40
Тизенгаузен В. К. 110-112
Трубецькі 180
Трубецкой С. П. 52, 83, 113, 114
Уткін М. 122
Фонвізін М. О. 115-118
Чаадаев П. 178
Ягн О. 132
Якубович О. І. 75-80, 185, 190, 193
Якушкін І. Д. 119-122, 178, 183, 198

